

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MOISIN, ANTON

Cei șapte Episcopi greco-catolici care au pierit în
detenție sub prigoana comunistă / pr. prof. dr. Anton Moisin.

– Cluj-Napoca : Viața Creștină, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-674-083-1

282(498):929

© Casa de Editură „Viața Creștină” – 2010, 2019

Str. Moșilor, nr. 26, 400001 Cluj-Napoca

tel: 0264-439018, int.111; 0729-884889

e-mail: viata.crestina@gmail.com

www.viata-crestina.ro

Preot Profesor Doctor

Anton Moisin

CEI ȘAPTE EPISCOPI GRECO-CATOLICI ROMÂNI CARE AU PIERIT ÎN DETENȚIE SUB PRIGOANA COMUNISTĂ

Cluj-Napoca, 2019

Primul Cardinal român - Episcopul Iuliu Hossu, mare patriot martirizat pentru credință

Episcopul Iuliu Hossu a avut un rol însemnat în Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, la care s-a hotărât Unirea Transilvaniei cu România, el citind actul Unirii.

Regimul ateo-comunist, trădător al credinței și neamului, l-a arestat în 1948 și nu l-a mai eliberat până la moartea sa în 1970. Nu a cedat nimic din credința sa greco-catolică și a rămas același dârz apărător al intereselor naționale românești.

Poate ultima scrisoare trimisă din detenția de la Căldărușani, în 3 aprilie 1970, mi-a fost adresată mie și am redat-o integral în această lucrare. După cum am văzut, din ea răzbate încrederea neclintită în venirea actului de dreptate pentru Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică. Această dreptate încă o așteptăm.

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	5
-----------------------------	----------

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

VASILE AFTENIE	7
Asasinarea Episcopului greco-catolic Vasile Aftenie	9
Mic dosar cu relatări despre împlinirea unor rugăciuni adresate Episcopului martirizat Vasile Aftenie	22
Mărturii de la nepoata Episcopului Vasile Aftenie	31
Episcopul Vasile Aftenie și familia Moisin	45
Confirmări despre rezistența în prigoană a Episcopului Vasile Aftenie și uciderea lui pentru credința catolică	52
Privire sintetică asupra mărturiilor inedite despre Episcopul Vasile Aftenie	59

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

VALERIU TRAIAN FRENȚIU	61
Scurtă biografie până la arestare	63
Scrisoarea-circulară a I. P. S. Valeriu Traian Frențiu din 6 septembrie 1941, la preluarea conducerii Bisericii Greco-Catolice	64
Martirizarea Episcopului greco-catolic Valeriu Traian Frențiu	65
Alte aspecte	69
Despre data morții Episcopului Valeriu Traian Frențiu	73
Mormântul Episcopului Valeriu Traian Frențiu	76
Mărturii despre Episcopul Valeriu Traian Frențiu: omul și Ierarhul	77
Cinstirea martiriului Episcopilor uniți în străinătate	79
Episcopul Valeriu Traian Frențiu și familia Moisin	81

Precizări privind data morții Episcopului Valeriu Traian	
Frențiu în lumina unor cărți recente	82
Un mare Ierarh greco-catolic	84

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

IOAN SUCIU.....	85
Un „sfânt desprins de pe icoană”	87
Viața sa până la treapta Episcopatului	87
Activitatea sa ca Episcop până la arestare	91
Lupta Episcopului Ioan Suciș pentru Biserică și	
Neam în fața ofensivei comuniste, până la	
arestarea sa din octombrie 1948.....	93
Arestarea, detenția și moartea trupească a	
Episcopului Ioan Suciș	97
Îndrumătorul tineretului	114
Cinstirea acordată Episcopului Ioan Suciș și	
celorlalți Episcopi greco-catolici români	
martirizați, în întreaga lume creștină.....	120
Episcopul Ioan Suciș și familia Moisiș	125
Jertfa Episcopului Ioan Suciș în lumina	
unor documente recente	126
Episcopul Ioan Suciș – un suflet eroic.....	133

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

TIT LIVIU CHINEZU	135
Martirizarea Episcopului greco-catolic	
Tit Liviu Chinezu	137
O viață de sfințenie	143
Jertfa Episcopului Tit Liviu Chinezu în	
lumina unor documente recente	144

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

IOAN BĂLAN	147
„Cel mai proeminent Arhiepiscop al Diecezei de Lugoj”	149
Arestarea, suferința și moartea pentru credință a	
Episcopului Ioan Bălan	151
Confirmări referitoare la sfârșitul	
Episcopului Ioan Bălan	183
Despre mormântul său	185
Correspondență cu Episcopul Ioan Bălan	186
Sinteză biografică despre Episcopul Ioan Bălan.....	192

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

ALEXANDRU RUSU	193
Viața sa până la arestarea din anul 1948	195
Martirizarea Mitropolitului Alexandru Rusu	201
Unele aspecte ce trebuie lămurite	206
Calea de suferință a Mitropolitului Alexandru Rusu	
în detenția comunistă – un calvar în 14 etape	214
Personalitatea Mitropolitului Alexandru Rusu	215

EPISCOPUL GRECO-CATOLIC

IULIU HOSSU	221
„Vlădica unității noastre naționale”	223
Drumul de suferință al Episcopului Iuliu Hossu	228
Privire de ansamblu: pe Calea Crucii și a Fericirilor	242
Scurtă secțiune documentară.....	243
Cinstirea memoriei Episcopului Iuliu Hossu	246
Cardinalul Iuliu Hossu ne vorbește și ne îndrumă	249
Episcopul Iuliu Hossu și familia Moisiș.....	251
Primul Cardinal român - Episcopul Iuliu Hossu,	
mare patriot martirizat pentru credință.....	264

Papa Ioan Paul al II-lea în fața mormântului Episcopului Vasile Aftenie în cimitirul Bellu-catolic din București, mai 1999.

Asasinarea Episcopului greco-catolic Vasile Aftenie

Arestarea, detenția și omorârea Episcopului Vasile Aftenie

Născut la 14 iulie 1899 în comuna Lodroman (Valea Târnavei Mari), Vasile Aftenie a urmat, după școala primară, începând cu anul 1911, școala secundară din Blaj. Mentor spiritual îi va fi Mitropolitul Vasile Suciu. A absolvit Seminarul din Blaj, după care și-a continuat studiile la Roma, luându-și doctoratul în teologie și filosofie. A fost hirotonit preot în anul 1925. S-a remarcat printr-o intensă trăire spirituală. A fost numit vicerector al Academiei Teologice din Blaj. În anul 1938 a fost numit ca protopop la București, iar la 25 iulie 1940 a fost consacrat ca Episcop auxiliar.

Când a început prigoana contra Bisericii Române Unite, în octombrie 1948, el a căutat să-i înduplece pe cei ce semnaseră „trecerea” la ortodocși să revină asupra semnăturii. La 18 octombrie a fost destituit de autoritățile civile, împreună cu ceilalți Episcopi greco-catolici. În fața Bisericii, însă, toți rămâneau Episcopi. Protestele lor adresate autorităților controlate de comuniști au rămas zadarnice. Era limpede că ora suferințelor sosise pentru ei.

Episcopul Vasile Aftenie nu s-a temut de martiriul care se apropia, ci l-a dorit. Un martor vrednic de toată încrederea – anume „omul de casă” al Episcopului, care-i îngrijea reședința și-i pregătea masa, pe nume Luca – îmi relata că, înainte cu o săptămână de arestarea Episcopului Vasile Aftenie, el își pregătise geamantanul. Episcopul fusese avertizat în taină de către ministrul preot Burducea, printr-un emisar; acest emisar era preot ortodox

la Apărătorii Patriei. Ministrul îl instruisese astfel pe acest trimis secret: „Vor fi mari vifore și furtuni în Biserica voastră. Numai atât să-i spui!”. Preotul emisar a venit la Episcopul Aftenie într-o noapte din toamna anului 1948. Episcopul i-a spus lui Luca (martorul care mi-a relatat scena și care se afla, ca de obicei, în reședința episcopală): „Dacă poți să ne servești, să cinăm împreună...”. Luca i-a răspuns afirmativ. Preotul emisar al ministrului Burducea l-a întrebat pe Episcop: „Preasfințite, dacă vom continua noi discuția, putem vorbi în continuare, sau când vine domnul care ne servește să întrerupem?”. „Nu, i-a răspuns Episcopul, vorbim, pentru că tot ce vorbim mort rămâne”. Preotul a reluat: „Domnul ministru mi-a spus că s-ar putea să aveți și martiri în Biserică”.

Preotul Vasile Aftenie în anul hirotonirii - 1925.

Auzind aceasta, Episcopul Vasile Aftenie s-a ridicat de la masă, cu crucea la gât, a mers la icoana Mântuitorului pe Muntele Tabor, a îngenunchiat, și-a făcut cruce și a zis: „Doamne Isuse Hristoase, care va fi acel vrednic om dintre noi care să fie primul

mort pentru credință și pentru Tine?”. Apoi s-a reîntors, după această întrebare care era de fapt o rugăciune implicită, să continue discuția. Luca supraveghea de sus dacă nu sunt urmăriți. Pe la ora 22, Episcopul l-a condus pe vrednicul preot ortodox la poartă și acolo și-a luat adio.

Mântuitorul Hristos i-a ascultat ruga. La 29 octombrie 1948, Episcopul Vasile Aftenie, Vicar general al Bucureștiului, a fost arestat. A fost dus, împreună cu ceilalți Episcopi, la reședința de vară a Patriarhului Justinian Marina, la Dragoslavele. De acolo, la Căldărușani. Apoi a fost transportat la Sinaia, unde a fost dus la un faimos banchet; aici el a arătat necanonicitatea „tregerii” greco-catolicilor la ortodocși (de fapt, o înscenare cu sprijinul Securității), deși Patriarhul voia dovedirea canonicității așa-zisei „tregeri”.

În luna mai 1949 a ajuns în temnița Ministerului de Interne de la București, unde a avut parte de un regim dur. În mod provocator, i se cereau amănunte despre „relațiile cu partizanii din munți”, deși era evident că Episcopul din Capitală nu putea avea asemenea relații. Episcopul a fost ținut acolo în lanțuri, bătut și scuipat, amenințat cu izolarea. În același loc a fost adus și Episcopul greco-catolic Ioan Suci, supranumit „Episcopul tineretului”, pentru imensa popularitate de care se bucura în rândul tinerilor. Episcopul Aftenie le-a spus celorlalți deținuți: „Fraților, dacă mă vor izola, moartea mea e sigură.” A rezistat vreme de un an. După aceea a urmat uciderea sa, despre care vom vorbi mai jos.

Așadar, drumul Calvarului acestui martir a durat un an și jumătate (octombrie 1948 - mai 1950), având următorul traseu: Ministerul de Interne din București - Dragoslavele - Căldărușani - Ministerul de Interne din București. În tot acest timp, atitudinea sa a fost fermă, apărându-și fără șovăire credința și Biserica sa. Martorul amintit mi-a oferit amănunte semnificative în acest sens. El ținuse legătura cu Episcopul

Aftenie la Dragoslavele, pentru a-i trimite medicamente, prin intermediul preotului confesor de la Notre Dame de Sion pentru fetele ortodoxe, care făcuse studii la Paris și era prieten cu Episcopul deținut; acest preot, bine văzut la Patriarhie, mergea cu mașina Patriarhiei la Dragoslavele, pentru a-i îmbuna pe Episcopii greco-catolici sechestrați acolo. Același martor știa și ce se întâmplase la Dragoslavele, când Patriarhul Justinian s-a dus de trei ori să vorbească cu Episcopii sechestrați, însă fără niciun succes. Episcopul Vasile Aftenie respinsese și presiunile făcute asupra lor de către starețul Mănăstirii Dragoslavele -Muscel, care se purtase urât cu ei. La Căldărușani, mi-a precizat același apropiat al Episcopului Aftenie, care a dat mărturie, Episcopii greco-catolici au fost îngrădiți cu sârmă ghimpată. Ei au protestat: „De ce ne îngrădiți, că nu suntem tâlhari?!”. Episcopul Aftenie a fost la fel de ferm ca și ceilalți Episcopi greco-catolici, în refuzul de a-și trăda Biserica. Primul ucis dintre ei a fost el însuși.

Uciderea Episcopului Vasile Aftenie s-a petrecut la a doua sa detenție la Ministerul de Interne din București. Asasinarea sa a fost ordonată de sinistrul general Nikolski, de la Ministerul de Interne [Radio *Europa Liberă*, 30 mai 1982]. Lovitura de grație i-a fost dată aproape de ochi, după cum s-a constatat la înmormântare. Un preot maghiar, deținut și el la Ministerul de Interne, se afla în momentul acela pe coridor, când a ieșit, din încăperea unde se afla Episcopul Vasile Aftenie, un securist care a spus: „Acum l-am dat gata și pe ăsta!”. Preotul maghiar martor a fost torturat mulți ani, iar după eliberarea din închisoare a fost adăpostit de maicile greco-catolice care se aflau, împreună cu cele de la Pitar-Moș, adunate la o casă cumpărată de Papa la Popești-Leordeni.

Ziua uciderii Episcopului Vasile Aftenie este considerată a fi 10 mai 1950 (deși există susținerea că a fost ucis la 6 mai 1950 și înmormântat la 10 mai 1950). Luca era nesigur: 9/10 mai 1950. În Catalogul celor uciși în lupta contra comunismului [„Memoria”,

București, nr. 1, 1990, p. 136] se arată că Episcopul auxiliar Vasile Aftenie a fost „omorât în timpul anchetei la Ministerul de Interne, pe data de 6 mai 1951” (de fapt, 1950). Se știe deci de ziua de 6 mai.

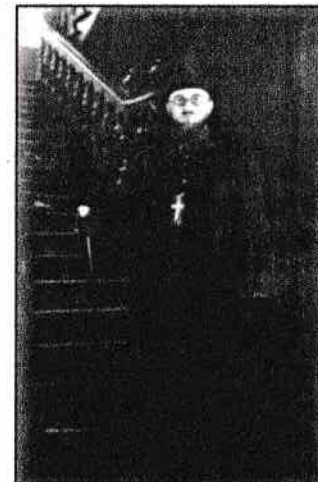
Securitatea a voit ca înmormântarea Episcopului Vasile Aftenie să se facă în secret. Desigur, dacă s-ar fi aflat mormântul unui martir, lumea ar fi început pelerinaje (ceea ce, până la urmă, s-a și întâmplat, deoarece planul Securității a dat greș la un moment dat.) Ca urmare, din familia martirului nu a mai fost chemat nimeni la înmormântare. Acei care s-au dat drept membri ai familiei, venind și cu coroane, nu erau decât agenți de securitate, totul făcând parte dintr-un plan bine pus la punct (dar nu perfect). Un alt martor, demn de încredere, mi-a spus că a fost vorba de o înscenare a Securității. Luca mi-a relatat că înmormântarea Episcopului Vasile Aftenie a avut loc seara, deja pe întuneric. La Catedrala Sf. Iosif din București s-au prezentat doi agenți de securitate și o femeie în doliu, care se dădea drept nepoata Episcopului ucis, anume fata fratelui său. Despre fata fratelui Episcopului Aftenie, martorul mi-a precizat că fusese măritată cu un preot care între timp murise, iar ea rămăsese văduvă cu cinci copii. Falsa nepoată, agentă de securitate, s-a adresat preotului Iancu Balthaiser, aflat acolo: „Am un unchi greco-catolic și aş vrea să fie înmormântat de un preot greco-catolic”. Balthaiser i-a replicat: „De unde să iau preot greco-catolic, când Biserica Greco-Catolică s-a desființat?”. Agentă provocatoare a insistat: „Totuși, poate cunoașteți unul dosit. Măcar slujba s-o facă”. Preotul Balthaiser i-a răspuns: „Noi nu ținem legătura cu nimeni, în afară de Biserica noastră”. Femeia a reluat: „Atunci să veniți dumneavoastră!”. Preotul i-a răspuns: „Da, mă rog, eu fac în cadrul Bisericii noastre înmormântarea”. La înmormântare au fost prezenți securiști, precum și groparii (nu se știe dacă a mai venit și falsa nepoată). Preotul Balthaiser a văzut că sicriul e prea scurt pentru cel mort, căruia îi ieșeau

picioarele goale afară. Totuși, a tăcut. Dar a mai observat că, la coșciug, capacul n-a fost pus bine pe față. Preotul Balthaiser a prins capacul ca să-l îndrepte și i-a văzut fața Episcopului Vasile Aftenie. La cap, în regiunea tâmpiei, avea o „lovitură mare”, cu sânge închegat. (După altcineva, care de asemenea mi-a relatat înmormântarea Episcopului, independent de prima persoană care mi-a făcut aceste relatări, rana Episcopului s-ar fi aflat „sub ochi”. Cert este că a fost o rană mare deschisă în zona ochilor). În momentul acela, agenții de securitate au sărit, strigând preotului romano-catolic: „Să nu umbli acolo!”. Preotul Balthaiser nu știuse până atunci că este vorba de Episcopul Aftenie, ci doar că ar fi un preot, „unchiul acelei femei” (agenta provocatoare, care nu era nicidecum nepoata lui). Preotul a plătit descoperirea sa în mod drastic: noaptea a fost ridicat și închis. Ulterior a fost trimis la o parohie în Moldova. Relatările persoanelor perfect demne de încredere care mi-au înfățișat înmormântarea secretă a Episcopului Vasile Aftenie, deși independente unele de altele, concordă pe deplin, completându-se în unele amănunte. Astfel, a treia persoană despre care vorbeam, îmi relata că la înmormântare a mai existat un martor anonim, cântăreț sau sacristan. Luca precizase că, în afara groparilor și a celor câțiva securiști, a mai fost sacristanul (cântărețul) rămas anonim și o convertită, pe nume Angelina, confirmând astfel și completând cealaltă relatare. Rana care i-a cauzat moartea, probabil că a fost în partea inferioară a tâmpiei, încât părea oarecum și sub ochi, puțin lateral, cu atât mai mult cu cât sângele scurs și închegat făcea mai dificilă o situație precisă (mai ales în condițiile în care s-a făcut observația, așa cum am descris anterior). Oricum, urma rănii mortale a rămas imprimată pe craniu și poate fi verificată în viitor. Așa a pierit, pentru credința sa, Episcopul Vasile Aftenie.

Data morții, a înmormântării și mormântul

Evident, Securitatea nu-și făcea scrupule în a nu urma ritualul creștin al înmormântării unor victime, dovadă fiind cum erau duși în secret și rapid în gropi necunoscute unii dintre cei morți, de exemplu la temnița din Sighet. Cu Episcopul Vasile Aftenie nu s-au grăbit cu înmormântarea, motivul fiind, desigur, încercarea de a mai prinde cu acest prilej „în plasă” vreo victimă posibilă, scăpată până atunci – o dovedește înscenarea cu așa-zișii „membri ai familiei” defunctului, care erau agenți de securitate ce pretindeau calitatea de rude. În acest context trebuie examinată problema datei în care a fost ucis Episcopul Vasile Aftenie. Unii autori arată că „a fost mutat la închisoarea Văcărești și torturat bestial, din ordinul gen. Nikolski, apoi ucis la 10 mai 1950” [Pr. prof. dr. Ioan Bota, Cicerone Ionițoiu, *Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România. Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică. Biserica Romano-Catolică*, Patmos, 1998, p. 16]. Oare aceasta să fi fost data reală a morții sale?

Din mărturiile culese în secret de mine sub comunism reiese că a fost ucis probabil în 6 mai 1950 și apoi înmormântat în 10 mai 1950. Între timp, a mai apărut o mărturie prețioasă, de fapt a singurului martor ocular al înmormântării cunoscut cu siguranță – în afara, evident, a anonimilor agenți de Securitate prezenți anume – groparul care i-a săpat mormântul, Marin

Episcopul Vasile Aftenie în 1948 la reședința sa din str. Batiștei, nr. 39, București.

Creangă. Reporterul Eduard Iricinski l-a găsit pe acest martor, pe care l-a numit „cel mai bătrân gropar din București”. Acesta fugise din Argeș la 1 mai 1950 și a ajuns gropar la cimitirul Bellu-catolic din București. Reporterul, care a stat de vorbă cu el, scrie că așa a ajuns „ca, după o săptămână de la angajare, pe 9 mai, Marin Creangă să sape prima groapă pentru un necunoscut. Sicriul era adus direct de la închisoarea Jilava, la înmormântare au asistat doi securiști în civil, preoți n-au fost și, mulți ani după acea zi, mormântul a purtat o cruce pe care scria doar atât: A.V. 1950” [Eduard Iricinski, *Groparul soților Ceaușescu face dezvăluiri*, în *Zig-zag*, București, anul V, nr. 219, 4-10 august 1994, p. 6]. Marin Creangă mărturisea: „Atunci am săpat cea mai importantă groapă din viața mea, pentru că era a Episcopului martir Vasile Aftenie, *Sfântul Vasile*, cum îi spunem noi aici, prin cimitir” [*Ibidem*]. Din precizarea acestui reportaj cu groparul Episcopului Aftenie, anume că a săpat groapa la 9 mai, fără a se adăuga că înmormântarea va fi fost a doua zi, reiese că Episcopul Vasile Aftenie a fost înmormântat în aceeași zi de 9 mai 1950. Oricum, el era deja mort la 9 mai, altfel nu avea rost să i se sape groapa, astfel că versiunea omorârii la 10 mai nu mai poate fi susținută. Mai mult, socotind și manevrele făcute de Securitate cu falsele „rude”, probabil că moartea a survenit mai devreme, așa cum s-a afirmat în mărturiile expuse anterior. În manuscrisul secret al pr. Iuliu Rațiu, vicarul unit al Timișoarei în 1948 (care a fost închis de comuniști pentru credința sa), pe care mi l-a încredințat fiica sa, ing. Maria Rațiu Egher, stă scris despre Episcopul Vasile Aftenie: „După moartea lui, doi tineri s-au prezentat la biserica Sf. Iosif din București, spunând că unchiul lor de la Arad a murit și cer un preot să-i facă funeraliile la Bellu. S-a dus preotul Ioan Balthaiser. La cimitir i-au spus că-l cheamă Vasile. Zvonurile privitor la moartea sa au fost numeroase: că ar fi fost torturat, că în sicriu era

desfigurat, că sicriul fiind prea mic i-au amputat picioarele etc. Preotul Balthaiser a aflat mai târziu cine a fost defunctul. Cu cei doi «nepoți» a vorbit foarte liber contra persecuției religioase. Numai la arestarea sa, doi ani mai târziu, a rămas perplex când la anchetă s-a găsit în fața unuia dintre «nepoți» lui V.A.: Lt. Gheorghe Enoi, care i-a amintit de înmormântarea lui V.A.” [Pr. Iuliu Rațiu, „*Revenirea*” *bisericească din 1948 sau „Unificarea” Bisericii Românești. Pășaniile mai multora. Amintirile și comentariile unuia care și el a trăit-o*, vol. I, f.d., p. 68 verso, completare scrisă de mână. Aici trebuie să fac o precizare. În scrisoarea din 14.II.1995, d-na Maria Rațiu Egher preciza: „Ne-am bucura nespun să Vă folosească această lucrare, care constituie un document pe care, după știința mea, nu-l mai are altcineva. Acum vreo câțiva ani, a studiat-o P.S. Ploscaru, care a completat-o cu câteva notițe...”. Întrucât textul propriu-zis al manuscrisului este dactilografiat, iar ceea ce am citat se află pe verso-ul paginii dactilografiate, fiind scris de mână, cu cerneală albastră, și tot acolo este și o completare scrisă tot de mână, cu cerneală roșie, iar cele două scrieri diferă, nu pot ști dacă textul citat de mine îi aparține vicarului Iuliu Rațiu sau Episcopului unit de Lugoj, Ioan Ploscaru; unuia dintre ei, în orice caz, îi aparține]. (N.B.: întrucât tatăl meu, pr. prof. dr. Octavian Moisin, canonic mitropolitan, și cu mine am primit multe scrisori de-a lungul vremii de la Episcopul Ioan Ploscaru, aş putea prin compararea scrierilor să aflu cu destulă probabilitate care sunt adăugirile făcute în manuscrisul de care vorbesc de către Episcopul Ioan Ploscaru, dar deocamdată aici este mai puțin important acest lucru. Important este că doi clerici cu funcții de seamă în Biserica Română Unită au acceptat același text despre Episcopul Vasile Aftenie).

Un manuscris care mi-a fost trimis din Statele Unite ale Americii de către pr. canonic Gheorghe Rusu, de peste 600

pagini (plus anexe), cuprinde, printre multe alte materiale, și un medalion scris despre Episcopul Vasile Aftenie. Acolo se confirmă ceea ce am aflat din sursă anterioară atât despre rana mortală la cap a Episcopului Vasile Aftenie, cât și despre omorârea sa la 6 mai 1950. Pr. Gheorghe Rusu, cleric de vază în S.U.A., acum decedat, scria despre Episcopul Vasile Aftenie: „A fost urmărit mereu de Securitate și, în sfârșit, a fost arestat în ziua de 29 octombrie 1948 și închis la lagărul din Dragoslavele, reședința de vară a Patriarhului, împreună cu ceilalți cinci Episcopi titulari. Regimul din lagăr a fost aspru, și după patru luni a fost mutat în lagărul de la Mănăstirea Căldărușani cu Episcopii și preoții deținuți la Mănăstirea Neamțu (un lot de 26 de inși), unde a stat două luni și jumătate, căci în 25 mai 1949 a fost dus la Ministerul de Interne (București) și supus unui regim de anchetă și terorizare. Înainte de a pleca la București, a spus: «Fraților, dacă mă izolează, moartea mea e sigură». Așa s-a și întâmplat. A fost condamnat (izolat) în beciurile Ministerului de Interne, anchetat în legătură cu activitatea lui pastorală în rândurile tineretului fugăr în munți unde s-au ascuns de frica comunistă, a fost schingiuit, bătut și apoi ucis mișelește, cu grave răni pe cap, în ziua de 6 mai 1950. Trupul neînsuflețit a fost dus la închisoarea Văcărești, și de aici a fost înmormântat în Cimitirul Bellu, slujind un preot romano-catolic. El este primul martir al Bisericii Române Catolice de rit bizantin” [Pr. Gheorghe Rusu, *Martirii Bisericii Române Unite. Medalioane*, în volumul „Un mărgăritar al Bisericii Catolice, furat și parțial recuperat, în România. Considerații istorice și apologetice asupra Bisericii Române Unite a Blajului transilvan”, partea II („Note apologetice despre Unirea religioasă de la 1700”), cap. 27 („Martirii Bisericii Române Unite. Medalioane”), Farmington, MI, USA, 1993, p. 487, mss. dactilografiat. Manuscrisul dactilografiat trimis poartă data de 11-3-1993 și are pe foaia de

titlu interioară un moto dactilografiat și cu următoarea dedicație: „Părintelui Prof. Dr. Anton Moisin, red. foi Archidiecezane „Unirea” din Blaj, cu alese sentimente de solidaritate în apărarea Sfintei noastre Biserici Unite”].

Mormântul Episcopului Vasile Aftenie din cimitirul Bellu-catolic este, desigur, cel autentic, adică în el este îngropat chiar Episcopul martirizat Vasile Aftenie. Părintele Emil Puni, cu care am avut activități riscante în timpul Rezistenței greco-catolice sub regimul comunist, mi-a spus că a intenționat să-l dezgroape noaptea pe Episcopul Aftenie pentru a-l identifica, însă nu a găsit pe nimeni dispus să i se asocieze, și în plus zona era supravegheată de Securitate, astfel că a renunțat. Tot pr. Puni, fost superior al Iezuiților din România, mi-a mai spus că pr. Zudor l-a înmormântat pe Episcopul Aftenie, dar ulterior a rectificat că ori pr. Zudor ori pr. Balthaiser, adăugând că nu poate preciza exact care dintre ei. Întrebându-l (în vremea prigoanei comuniste) pe pr. Zudor asupra acestui aspect, mi-a răspuns că pr. Balthaiser l-a înmormântat, dar că și el, Zudor, era acolo, ba chiar a remarcat: „Uite, și ăsta e lungan ca mine” (îi atârnau picioarele afară, bocancii). Era la poarta cimitirului când au adus coșciugul. Consiliul Popular a scris pe actul de deces: „Miocardită lentă. Str. Polonă, 48”. Atunci Zudor și-a dat seama că era Episcopul Vasile Aftenie.

Pr. Puni mi-a atras atenția asupra unui alt martor, pe care îl socotește de încredere, anume prof. Nicolae Mărgineanu din Cluj-Napoca, aflat la un moment dat deținut împreună cu pr. Puni la închisoarea Jilava. Acest martor i-a relatat că fusese închis la Ministerul de Interne atunci când fusese anchetat Episcopul Vasile Aftenie și știe că Preasfințitul a fost anchetat o noapte întreagă, ținut în picioare.